

การศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
The Study and Development to Enhance Community Products of
the Sufficiency-Path Organic Agriculture Community Enterprise,
Ban Tham Klong Phen, Non Than Sub-district, Mueang Nong Bua Lamphu District,
Nong Bua Lamphu Province

ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ^{1*}

Chutipong Khongsanthia^{1*}

อาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี¹

Lecturer, Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Udon Thani Rajabhat University¹

*Corresponding author, e-mail: chutipong.kh@udru.ac.th

วันที่รับบทความ: 7 มิถุนายน 2568; วันแก้ไขบทความ: 11 กรกฎาคม 2568; วันตอบรับบทความ: 14 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู และ 2) พัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล จำนวน 40 คน วิธีการเก็บข้อมูลได้แก่ การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ข้อมูลหลักใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาหลัก คือ ภาพลักษณ์สินค้าของกลุ่มยังไม่โดดเด่นและขาดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความต้องการหลักคือ การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน ผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยเทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix โดยได้กลยุทธ์เร่งด่วนคือ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์บ้านถ้ำกลองเพล จึงได้จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลผลิตของกิจกรรมคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าและต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก มีการประเมินการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่าอยู่ในระดับการยอมรับสูง จากนั้นจึงนำไปจดทะเบียนรับรองทรัพย์สินทางปัญญา ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์มาผลิตจริงและทดลองจำหน่าย รวมถึงการประเมินผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจและสังคมของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการวิจัยและพัฒนา

คำสำคัญ: ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน, วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง, บ้านถ้ำกลองเพล, หนองบัวลำภู

Abstract

This research aimed to 1) study the problems and needs in upgrading products of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, Non Tan Sub-

district, Mueang Nong Bua Lamphu District, Nong Bua Lamphu Province, and 2) develop and enhance the products of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen. This study employed Participatory Action Research methodology using qualitative research methods. The target group consisted of 40 members of the Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen. Data collection methods included surveys, in-depth individual interviews, and group interviews. Research instruments included semi-structured questionnaires and satisfaction assessment forms for product prototype acceptance. The main data analysis used content analysis, combined with descriptive statistical data analysis including frequency, mean, percentage, and standard deviation. The research findings showed that the main problems were the lack of distinctive product image and insufficient knowledge for product development. The primary needs identified were the design and development of modern products and packaging that reflect the group's and community's identity. The results of community enterprise product development were divided into potential analysis and strategy formulation using SWOT Analysis and TOWS Matrix techniques. The urgent strategy identified was to improve packaging to be modern and reflect the identity of Ban Tham Klong Phen. Practical training workshops were conducted, resulting in the community enterprise group collaboratively designing product logos and vegetable packaging box prototypes. The evaluation of product prototype acceptance by community enterprise group members showed a high level of acceptance. Subsequently, the designs were registered for intellectual property protection. Key recommendations include implementing the product prototypes for actual production and trial marketing, as well as evaluating the economic and social returns of the products developed through the research and development process.

Keywords: Enhance Community Product, Sufficiency-Path Organic Agricultural Community Enterprise, Ban Tham Klong Phen, Nong Bua Lamphu

บทนำ

ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก นับเป็นหัวใจสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะในขณะที่โลกกำลังขับเคลื่อนสู่ยุคเศรษฐกิจนวัตกรรม ผู้ประกอบการระดับเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนจึงถูกดึงเข้าสู่การแข่งขันในห่วงโซ่มูลค่าของโลกด้วย โดยประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญในประเด็นนี้ จึงได้ระบุเป็นหลักการการพัฒนาไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่จำเป็นต้องเร่งรัดผลักดันการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคการผลิตฐานราก เพื่อเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยนวัตกรรมและมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ การผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง การพัฒนาศักยภาพแรงงาน และการปรับเปลี่ยนภาคบริการที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน โดยการสนับสนุนการลงทุนวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565 : 8 - 9) ด้วยเหตุนี้ การวิจัยและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการรายย่อยในชุมชนจึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานราก และยังทำให้เกิดความยั่งยืนของกลุ่มอาชีพภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน (ชุดิพงศ์ คงสันเทียะ และ ชวลิต นาคใหม่, 2567 : 186 - 187)

จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนึ่งในจังหวัดที่เป็นพื้นที่บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยเป็นไปในลักษณะการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังที่ได้ระบุในแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 - 2570 โดยเฉพาะในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาและยกระดับชุมชนท้องถิ่น ที่มีเป้าหมายยกระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วยองค์ความรู้และ

นวัตกรรม และยุทธศาสตร์ที่ 3 การวิจัยนวัตกรรมและการบริการวิชาการ ที่มีเป้าหมายพัฒนางานวิจัย นวัตกรรม ผลงานรับใช้สังคม และงานสร้างสรรค์ที่ตอบสนองความต้องการเชิงพื้นที่ (กองนโยบายและแผน, 2565 : 45 - 61) นอกจากนี้ก็สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ที่มีเป้าหมายการพัฒนาตามวิสัยทัศน์ “เกษตรเพิ่มมูลค่า เมืองผ้า่าน้อย นวัตกรรม” ซึ่งปรากฏชัดเจนในประเด็นการพัฒนาที่ 1 ส่งเสริมและยกระดับเกษตรมูลค่าสูง และประเด็นการพัฒนาที่ 2 พัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม การค้า การลงทุนบนฐานเศรษฐกิจ BCG (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2567 : 4 - 5) ดังนั้น จึงนับว่าเป็นโอกาสสำคัญที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีจะได้บูรณาการพันธกิจของมหาวิทยาลัยด้านงานวิจัย นวัตกรรม และบริการวิชาการที่เหมาะสมให้เข้ากับความต้องการและการพัฒนาของท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่บริการ

“กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล” ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหนึ่งในบรรดากลุ่มอาชีพที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาตามวิสัยทัศน์ของทั้งจังหวัดหนองบัวลำภูและมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี โดยข้อมูลศักยภาพของกลุ่มจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงนั้นเป็นการปลูกผักสวนครัวที่เน้นผลผลิตเพื่อบริโภคและขายเพียงบางส่วน ในขณะที่ผลผลิตจากกระบวนการเกษตรอินทรีย์กลับเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นด้วยกระแสการดูแลสุขภาพ ประกอบกับการเข้ามาของนักท่องเที่ยวนอก ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญต่อการยกระดับด้านเศรษฐกิจและคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้กับกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพลดังกล่าว จึงได้เลือกศึกษาและกำหนดโจทย์วิจัย คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงมีมูลค่าที่เพิ่มสูงขึ้น โดยมุ่งเน้นการศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่ม เพื่อนำไปสู่การพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับทั้งในบรรดาสมาชิกกลุ่มและภาพลักษณ์ที่ดีต่อตลาดภายนอก ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงเข้มแข็งในมิติทั้งเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

การทบทวนวรรณกรรม

จุฑารัตน์ อินไชย และคณะ (2564 : 38) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียวสู่เศรษฐกิจสร้างมูลค่าเพิ่มในพื้นที่ชุมชนคลองฉนาก ตำบลคลองฉนาก อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีการจัดเวทีชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเคราะห์ จากกลุ่มเป้าหมาย 15 คน โดยพบว่า มีรูปแบบการพัฒนาและยกระดับผลผลิตผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียว ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ โดยผลิตภัณฑ์ที่มีการพัฒนานั้นได้แก่ การทำบรรจุภัณฑ์ที่สะอาดและสวยงาม มีข้อมูลสินค้า ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีความน่าสนใจ เกิดคุณค่า และมีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นซึ่งทำให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็งขึ้น ซึ่งตอบโจทย์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ (2567 : 47 - 48) ได้ทำวิจัยเรื่อง การยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาบิลลุปะทาวจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เพาะเลี้ยงปลาบิลลุปะทาว และเพื่อยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลาบิลลุปะทาว เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงปลาบิลลุปะทาว จำนวน 50 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์การเพาะเลี้ยงปลาบิลลุปะทาว

ลำปะทาวพบปัญหาหลักคือ ต้นทุนการผลิตมีราคาแพง การกตรราคาจากพ่อค้าคนกลาง และไม่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วย การยกระดับมาตรฐานและการพัฒนาได้ดำเนินการโดยจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผลการดำเนินงานพบว่า สามารถส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลานิลที่ตกเกรด ได้แก่ ปลานิลแดดเดียว ปลาร้าปลานิล และข้าวเกรียบปลานิล ซึ่งตรงกับความต้องการของตลาดผู้บริโภคและสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลานิลภายในกลุ่มได้

ปยุตดา ทรงอิทธิสุข และ วรณันท์ ศิริรัตน์ (2567 : 393 - 394) ได้ทำวิจัยเรื่อง การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มจักสานพบพระทรายงาม ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจดลยสิทธิบัตรอันเป็นอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มจักสานพบพระทรายงาม เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำทักษะและความรู้ที่ได้มาปรับปรุงผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่ม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และต่อยอดผลิตภัณฑ์ใหม่ และเพื่อพัฒนาและบูรณาการองค์ความรู้หรือนวัตกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 29 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบกับการใช้ค่าสถิติเชิงปริมาณ ผลการวิจัยพบว่า สามารถแจ้งจดลิขสิทธิ์ลายจักสานที่เป็นลายอัตลักษณ์ของกลุ่ม มีการใช้กิจกรรมศึกษาดูงานและการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อการต่อยอดผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า ซึ่งทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ 2 ผลิตภัณฑ์ ทั้งยังมีการพัฒนาช่องทางการตลาดทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์

นันทกาญจน์ เกิดมัลย์ และคณะ (2567 : 241) ได้ทำการวิจัยสภาพปัญหาและการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผงผักของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านท่าผ่นบ้านยางโหล่น ตำบลโคกภู อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร สู่ผลิตภัณฑ์ซึ่งตีตามเกณฑ์มาตรฐานเชิงพาณิชย์ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (4 ขั้นตอน) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนาประกอบ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญคือข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิตไม่ได้มาตรฐาน และไม่มีตราสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงไม่ดึงดูดผู้บริโภค ซึ่งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมจากผงปรุงรส “ผ่นบ้านยางโหล่น” สู่การเป็นผลิตภัณฑ์ผงผักขี้ต้ม บิวตี้-วี-ดริง (Beuti-V-Drink) โดยขับเคลื่อนผ่านกระบวนการได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) การสร้างกระบวนการผลิต (Process) และการวิเคราะห์ผลลัพธ์ (Output) จนทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งก่อให้เกิดความยั่งยืนและรายได้ที่เพิ่มขึ้น

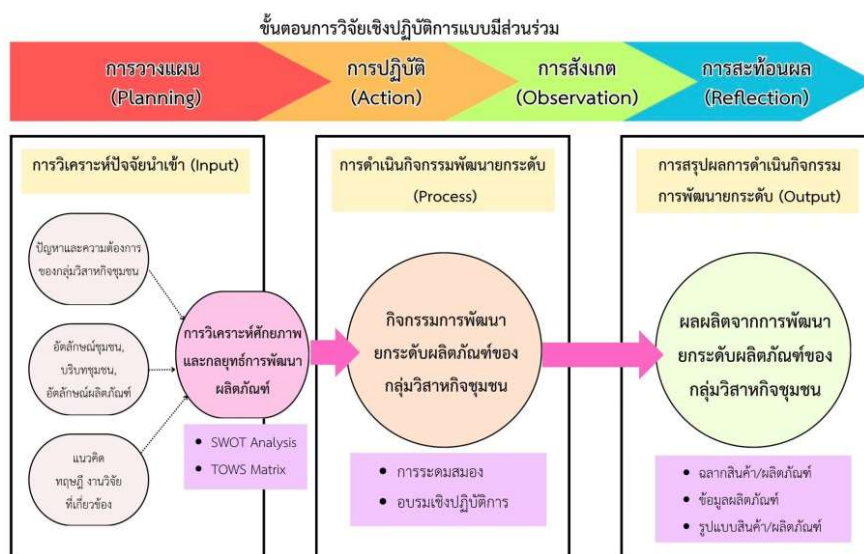
จิระเดช อินทเจริญศานต์ และคณะ (2567 : 393) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ “โปะโดงแดรียแนง” บนฐานทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและยกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ และเพื่อประเมินการยอมรับในผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ และวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพ มีการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิค SWOT ร่วมกับการสำรวจพื้นที่ สอบถามและสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อสุขภาพรูปแบบน้ำพริกที่ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ได้แก่ “โปะโดงแดรียแนง” มีการทดสอบการยอมรับผลิตภัณฑ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการยอมรับผลิตภัณฑ์ในระดับสูง ในด้านรูปลักษณ์ สีกลิ่นรสชาติ และเนื้อสัมผัส ส่วนคุณค่าทางโภชนาการของผลิตภัณฑ์นั้นอยู่ในระดับที่เหมาะสม ข้อเสนอแนะสำคัญคือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนยกระดับคุณภาพ “โปะโดงแดรียแนง” ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือมาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผลักดันสู่การเป็นสินค้าระดับอำเภอและจังหวัดต่อไป

จึงสรุปได้ว่า จุดร่วมของงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งหมด ประการแรกคือการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชนและการดำเนินการตามขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การป้อนปัจจัยนำเข้า การดำเนินกระบวนการที่ใช้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการและเวทีชุมชน และการวิเคราะห์ประเมินผลผลิต/ ผลลัพธ์ ประการต่อมาคือ ทิศทางของทุกงานวิจัยเป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการสร้างมาตรฐานให้กับผลิตภัณฑ์หรือต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อให้เกิดการยอมรับและประการสุดท้ายคือการศึกษาให้ความสำคัญกับระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะให้ได้ข้อมูลเชิงลึกแต่ในขณะเดียวกันก็มีการใช้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อยืนยันประกอบตามความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและระเบียบวิธีเชิงคุณภาพดังกล่าวมาใช้ในการการศึกษาและพัฒนา

ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หากแต่จำเป็นต้องมีการปรับ การดำเนินงานให้แตกต่างไปตามบริบทเฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์กับ สภาพปัญหาและความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดตามลักษณะ วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1998 : 11 - 15) โดยเชื่อมโยงเข้ากับวงจรพัฒนาคุณภาพงานและลำดับการดำเนินวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า (Input) การดำเนินกิจกรรมพัฒนาระดับ (Process) และการสรุปผลการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาระดับ (Output) โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) ได้แก่ การเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจ การสำรวจบริบทชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนและอัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์กลุ่มและประชุมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ และกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix 2) การปฏิบัติ (Action) ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามกลยุทธ์การพัฒนาที่ได้วางไว้ โดยใช้ วิธีการจัดเวทีระดมสมองและการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) 3) การสังเกต (Observation) ได้แก่ การติดตาม ผลการดำเนินกิจกรรมตามแผน และการประเมินผลการดำเนินการโดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผล และ 4) การ สะท้อนผล (Reflection) ได้แก่ การคืนข้อมูลผลการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการ ประเมินการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก ตามกรอบคิดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้รับการรับรองโครงการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เลขที่รับรอง อว 0622.7/ 080 (เลขที่ยื่นขอ จย.มน.035/ 2568)

1. กลุ่มเป้าหมาย

งานวิจัยนี้ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 40 คน โดยในจำนวนนี้มีคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 9 คน ได้แก่ ประธานกลุ่ม 1 คน รองประธาน 2 คน เลขานุการ 1 คน เหรัญญิก 1 คน และกรรมการ 4 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ 1) บริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สำหรับใช้สอบถามประธานกลุ่มในการสัมภาษณ์เชิงลึก และ 2) ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สำหรับใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2.2 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนายกระดับ จำนวน 6 ข้อ จำนวน 40 ชุด โดยผู้ตอบแบบประเมินคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้าน ถ้ำกลองเพล เป็นแบบประเมินมาตราการยอมรับ 9 ระดับ คือ ชอบมากที่สุด ชอบมาก ชอบปานกลาง ชอบเล็กน้อย เฉย ๆ ไม่ชอบ ไม่ชอบปานกลาง ไม่ชอบมาก และไม่ชอบมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การแปลผลระดับการยอมรับผลิตภัณฑ์เฉลี่ยรวมออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การยอมรับต่ำ (9 - 31 คะแนน) ยอมรับปานกลาง (32 - 42 คะแนน) และยอมรับสูง (43 - 54 คะแนน) (จิระเดช อินทเจริญสานต์ และคณะ, 2567 : 399)

สำหรับการหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยนั้น ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยกับเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการพิจารณาความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์/ ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากหลากหลายสถาบันโดยที่มีใช้สังกัดเดียวกันกับผู้วิจัย โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของประเด็นคำถามในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจะพิจารณาจากความเหมาะสมและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ส่วนการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามในแบบประเมินความพึงพอใจ กำหนดให้ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาข้อคำถามต้องอยู่ระหว่าง 0.50 – 1.00 จึงจะสามารถใช้ข้อคำถามนั้นได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้แก่

3.1 การสำรวจ (Survey) ได้แก่ การลงพื้นที่ภาคสนามศึกษาบริบทสภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและชุมชน บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู และการสำรวจเชิงเอกสารเพื่อทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนารอบคิดและระเบียบวิธีการวิจัย

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 1 ครั้ง โดยเป็นการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม 1 คน

3.3 การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview) จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อการเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง และวิเคราะห์ศักยภาพและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) โดยสัมภาษณ์กับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 2) การสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อการเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อการยอมรับผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนายกระดับและการคืนข้อมูลผลการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด จำนวน 40 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) พร้อมกับการนำเสนอเชิงพรรณนาด้วยข้อมูลเชิงปริมาณประกอบในการวิเคราะห์และแปลผลความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการพัฒนายกระดับ ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในการยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ตั้งอยู่ที่บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู โดยจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า มีการก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยเริ่มจากการที่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงนมัสการหลวงปู่ขาว อนาลโย ณ วัดถ้ำกลองเพล บ้านถ้ำกลองเพล เมื่อ พ.ศ. 2513 ในครั้งนั้นมีครอบครัวของนายไพรัตน์ เอื้ออุทัยวัฒน์ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายที่ดินเป็นจำนวน 32 ไร่ ซึ่งต่อมาได้จัดสรรให้เป็นที่ตั้งของศูนย์ศิลปาชีพพิเศษและที่ดินสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านถ้ำกลองเพล ในระยะแรกใช้เพื่อการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมไว้ทอผ้าในศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ แต่ระยะต่อมาเมื่อที่ดินบางส่วนได้รกร้างว่างเปล่าจึงมีการจัดสรรให้ประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลได้เข้ามาทำกินครัวเรือนละ 1 งาน และเริ่มมีการปลูกผักสวนครัวพื้นบ้านปลอดสารแบบผสมผสานไว้บริโภคเอง ได้แก่ ผักกาด ผักสลัด แมงลัก บวบ แตงกวา ข้าวโพด และชะอม และมีการขยายตัวกลายเป็นกลุ่มเกษตรกรปลูกผักแบบอินทรีย์แปลงใหญ่ ซึ่งมีการปลูกผักทั้งที่บริโภคเองในกลุ่มและส่งขายภายนอกชุมชน จนกระทั่งได้มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองหนองบัวลำภูเมื่อ พ.ศ. 2554 ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 40 คน มีคณะกรรมการกลุ่ม 9 คน

ปัญหาในการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง เรียงตามลำดับความเร่งด่วนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์คือ บรรจุภัณฑ์สินค้าไม่ดึงดูดผู้บริโภค ไม่มีจุดเด่นและไม่หลากหลาย ด้านองค์ความรู้ คือ องค์ความรู้สมัยใหม่ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ยังมีข้อจำกัด ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์คือ เครือข่ายตลาดยังจำกัดเพียงในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์คือ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่จะสร้างการรับรู้แก่ผู้บริโภคในวงกว้างเท่าที่มียังไม่สะท้อนการเป็นผลิตภัณฑ์จากชุมชนและปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานของแปลงใหญ่ยังไม่ทั่วถึงและไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก ข้อจำกัดด้านสิ่งของและงบประมาณสนับสนุน เป็นต้น ส่วนความต้องการในการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ เรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาพลักษณ์คือ การมีบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย โดดเด่น มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลายครอบคลุมลักษณะผลผลิตทั้งผักใบและผักผล การจัดหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับกลุ่มต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ด้านองค์ความรู้คือ การจัดการองค์ความรู้เรื่องข้อกำหนดและการปรับปรุงกระบวนการผลิตสู่การรับรองมาตรฐานผลผลิตที่สูงขึ้น รวมถึงการสนับสนุนด้านการออกแบบองค์ประกอบสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์คือ การขยายตลาดให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ทางช่องทางออนไลน์ ด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์คือ การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์/ สินค้าที่สูงขึ้นและครอบคลุมมากขึ้น เช่น มาตรฐาน OTOP (OTOP) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) มาตรฐานจากสำนักงานอาหารและยา (อย.) มาตรฐานผลิตภัณฑ์อินทรีย์ เป็นต้น และด้านอื่น ๆ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแก่สมาชิกที่มีประสิทธิภาพ (เช่น ระบบแจกจ่าย/สูบน้ำ ไฟตามทาง) การสนับสนุนด้านปัจจัยสิ่งของ (เช่น เมล็ดพันธุ์ผัก อุปกรณ์การเกษตร) และการสนับสนุนงบประมาณลงทุน

2. ผลการพัฒนายกระดับด้านผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

ภายหลังการศึกษาปัญหาและความต้องการในการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง จึงได้นำผลการศึกษาดังกล่าวมาประมวลวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลบริบทชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนและผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เพื่อออกแบบเป็นกิจกรรมการพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น

2.1 การวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis พบว่า จุดแข็งคือ เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ มีการกำหนดโครงสร้างกลุ่มและกฎระเบียบควบคุมสมาชิกที่ชัดเจน สถานที่ผลิตและ

จำหน่ายอยู่บนถนนเส้นหลัก และได้รับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) จุดอ่อนคือ บรรพบุรุษที่ไม่หลากหลายและไม่โดดเด่น สมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด กำลังการผลิตของกลุ่มไม่รองรับความต้องการขนาดใหญ่ (เช่น ผลิตเพื่อส่งห้างสรรพสินค้า) ทั้งผลิตภัณฑ์ยังมีอายุรักษาสั้น โอกาสคือ กระแสการบริโภคสินค้าสุขภาพในกลุ่มผู้บริโภคปัจจุบัน มีการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ (เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน) กลุ่มตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเป็นชุมชนวิถีและมรดกที่สำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล) รวมถึงปัจจัยเอื้อทางแผนยุทธศาสตร์และการพัฒนาของจังหวัด ส่วนอุปสรรคได้แก่ คู่แข่งทางการตลาดมีมาก ภัยธรรมชาติ (เช่น อากาศร้อน ฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง) การใช้สารเคมีของพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงราคาผลผลิตที่มีถูกกดจากพ่อค้าคนกลางและราคาตลาด ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
	S1 : เป็นการผลิตแบบแปลงใหญ่ในบริเวณเดียวกัน S2 : มีโครงสร้างกลุ่ม/ ผู้นำมีวิสัยทัศน์/ กฎระเบียบ กลไกบริหารควบคุมที่ชัดเจน S3 : สถานที่จำหน่ายอยู่บนเส้นทางหลักและเป็นทางผ่านไปยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ (วัดถ้ำกลองเพล) S4 : ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP	W1 : บรรพบุรุษไม่มีความหลากหลาย/ ไม่โดดเด่น W2 : กลุ่มยังขาดองค์ความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด W3 : กำลังการผลิตไม่รองรับความต้องการจำนวนมาก W4: ผลิตภัณฑ์มีอายุเก็บรักษาสั้น
ปัจจัยภายนอก		
โอกาส (O)	S1O2 : พัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์/ เกษตรปลอดสารแบบครบวงจร S3O3 : พัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร S2O4 : ผลักดันกลุ่มให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยการเข้าร่วมจัดแสดงจำหน่ายสินค้าหรือร่วมประกวดในวาระสำคัญของจังหวัด	W1O3 : ปรับปรุงบรรพบุรุษให้โดดเด่นและสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน W2O1 : พัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงความเป็นผลิตภัณฑ์/ สินค้าเพื่อสุขภาพ มีความปลอดภัยทั้งต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
อุปสรรค (T)	S2T3 : สร้างการรับรู้/ ความตระหนักแก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรแบบปลอดภัย S1T2 : ปรับปรุงระบบแจกจ่ายน้ำเพื่อการเกษตรให้ครอบคลุม มีประสิทธิภาพ S4T4 : สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า/ ผลิตภัณฑ์โดยใช้มาตรฐาน GAP เพื่อสร้างข้อแตกต่างกับสินค้าทดแทนอื่นในท้องตลาดทั่วไป	W2T1 : อบรมเพิ่มความรู้การสร้างช่องทางตลาดออนไลน์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนากลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ W3W4T1 : เจาะกลุ่มตลาด/ ผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนเป็นเบื้องต้น ในลักษณะ “ธุรกิจแบบผูกปิ่นโต”

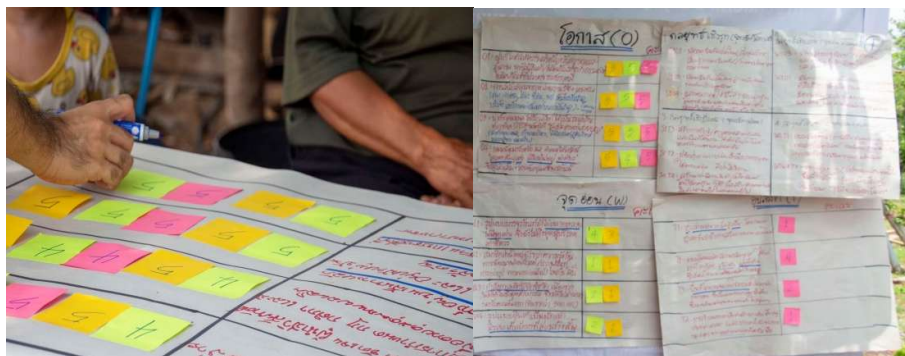
จากตารางที่ 1 มีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงโดยเทคนิค TOWS Matrix ได้จำนวน 4 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่แปลงใหญ่เป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดสารแบบครบวงจร เพื่อให้เป็นศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือแหล่งศึกษาดูงานด้านการทำเกษตรปลอดสารให้กับผู้ที่สนใจ รวมถึงการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำกลองเพล นอกจากนี้ คณะกรรมการกลุ่มยังต้องกำหนดวิธีการผลักดันกลุ่มเพื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะการเข้าร่วมจัดแสดงสินค้าหรือเข้าร่วมประกวดกลุ่มในโอกาสสำคัญที่ทางส่วนราชการหรือจังหวัดจัดขึ้น

2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น ทันสมัย มีความหลากหลาย และสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน โดยเฉพาะอัตลักษณ์ชุมชนบ้านถ้ำกลองเพลในนาม “ชุมชนคุณธรรม/ ชุมชนสายบุญ” รวมถึงการพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สื่อเรื่องราว (Story) ถึงการเป็นผลิตภัณฑ์/ สินค้า “ผักเพื่อสุขภาพ” ที่มีความปลอดภัยในกระบวนการผลิตทั้งต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และยังมีความปลอดภัยของตัวผลิตภัณฑ์ต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ได้แก่ การสร้างการรับรู้/ ความตระหนักแก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรแบบปลอดภัย เช่น การรณรงค์ภายในชุมชน การบอกปากต่อปากในชุมชน มีการปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเพาะปลูก โดยเฉพาะระบบแจกจ่ายน้ำให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมความต้องการของสมาชิก การสนับสนุนให้สมาชิกปลูกผักที่เหมาะสมกับฤดูกาล รวมถึงการใช้กลไกของกลุ่มและข้อได้เปรียบเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ตัวอย่างเช่น การไม่ส่งจำหน่ายแยกกันแต่จะจำหน่ายรวมหน้าสวนในนามกลุ่ม การใช้มาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (GAP) ที่ได้รับเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและสร้างข้อแตกต่างกับสินค้าทดแทนอื่นตามท้องตลาดทั่วไป เป็นต้น และ

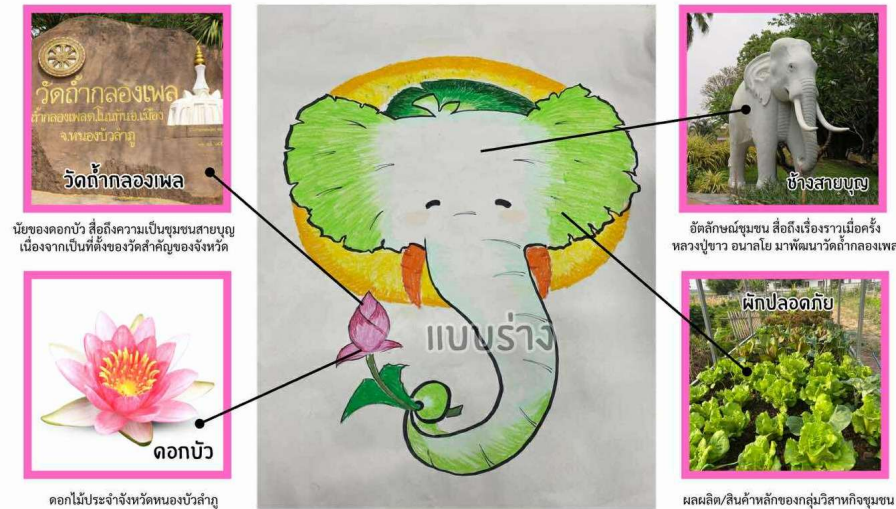
4) กลยุทธ์เชิงรับ (WT) ได้แก่ การจัดอบรมเพิ่มความรู้การสร้างช่องทางจำหน่ายตลาดออนไลน์ให้แก่สมาชิก การอบรมความรู้และทักษะในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม รวมถึงการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนา/ ผลิตภัณฑ์ เช่น โปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน (Application) สำหรับการออกแบบอย่างง่าย รวมถึงการดำเนิน “ธุรกิจแบบผูกปิ่นโต” หรือจัดส่งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าไปยังสถานที่หรือผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ใกล้เคียงชุมชนที่มีความต้องการผักสดตลอด เช่น ร้านอาหาร ตลาดชุมชน เป็นต้น เพื่อให้แหล่งจำหน่ายสินค้าที่ต่อเนื่องและมั่นคง ลดปัญหาผักเน่าเสีย และเมื่อทำการวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักและคะแนนของแต่ละกลยุทธ์ พบว่ากลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนคือ กลยุทธ์เชิงแก้ไข รองลงมาจึงเป็นกลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงรับ และกลยุทธ์เชิงป้องกัน ตามลำดับ

ภาพที่ 2 กิจกรรมการวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
ที่มา: ชุตินันท์ คงสันเทียะ (2568ก)

2.2 กิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง โดยภายหลังการวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า “กลยุทธ์เชิงแก้ไข” เป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ซึ่งตรงกับกลยุทธ์แบบเครื่องหมายคำถาม (Question Marks) ตามการวิเคราะห์ธุรกิจแนวทาง BCG Matrix ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์บ้านถ้ำกลองเพล ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงได้วางแผนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและดำเนินกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนากระด้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการระดมสมองเพื่อปรับปรุงผลิตภัณฑ์และเพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้และทักษะการจัดทำบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม โดยมีวิทยากรจากสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยได้แก่ การบรรยายให้ความรู้ด้านหลักการ ความสำคัญแนวทาง

การปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ กิจกรรมออกแบบตราสินค้า ออกแบบฉลากสินค้า และการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบทำกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก (ดังภาพที่ 3 และ 4) มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 40 คน ภาพรวมผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมเฉลี่ยที่ 4.45 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก และผลการประเมินทักษะจัดทำต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ (ประเมินโดยวิทยากร) ซึ่งแบ่งกลุ่มเป็น 8 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน พบว่าโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ “ผ่าน” (2.13 คะแนน เต็ม 3 คะแนน) และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายกลุ่ม พบว่า มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ “ผ่าน” (2 คะแนน เต็ม 3 คะแนน) จำนวน 6 กลุ่ม (จาก 8 กลุ่ม) คิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้เข้าอบรมทั้งหมด

ภาพที่ 3 แนวคิดการออกแบบตราสินค้าที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง
ที่มา: ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (2568ข)

ภาพที่ 4 กิจกรรมในการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนายกระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ที่มา: ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (2568ค)

- (ก) การบรรยายให้ความรู้แนวทางการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์โดยวิทยากร
- (ข) กิจกรรมระดมสมองออกแบบตราและฉลากสินค้า
- (ค) กิจกรรมแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการจัดทำต้นแบบทำกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก

2.3 ผลผลิตจากการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง ซึ่งภายหลังการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการคืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายพบว่า ได้ผลผลิต (Output) สำคัญ 2 รายการ ได้แก่

1) ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน โดยได้ออกแบบเป็นตรารูป “ช้าง” โดยสื่อถึงเรื่องเล่า “ช้างสายบุญ” ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ขาว อนาลโย อดีตพระเกจิอาจารย์ชื่อดังของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มาพัฒนาพื้นที่วัดถ้ำกลองเพลจนกลายเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงนับว่าเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนบ้านถ้ำกลองเพลและจังหวัดหนองบัวลำภูด้วย ทั้งนี้ องค์ประกอบของ “ช้าง” ได้ออกแบบให้มีลักษณะเหมือนผักชนิดต่าง ๆ ซึ่งสื่อถึงผลผลิตหรือสินค้าหลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ยังออกแบบให้ “ช้าง” ถือดอกบัวหลวงที่วาง โดยสื่อความหมายถึง “ชุมชนสายบุญ” หรือบ้านถ้ำกลองเพล อันเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำกลองเพล ทั้งยังสื่อถึงดอกไม้ประจำจังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีข้อความ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง” โค้งรับอยู่ด้านบน ดังภาพที่ 5 (ก) และ

2) ต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก โดยเป็นกล่องกระดาษแข็งเคลือบมันขนาดสูง 25 ซม. กว้าง 8 ซม. และยาว 20 ซม. โดยเจาะด้านหน้าทำเป็นฉลากพลาสติกใสเพื่อให้เห็นสินค้าด้านใน องค์ประกอบหลักคือ ตราสัญลักษณ์ของกลุ่ม ลวดลายบนแผ่นพื้นโดยเน้นสินค้าผักที่กลุ่มผลิตได้ ข้อความสโลแกน (Slogan) สำหรับโฆษณาข้อความระบุประเภทผัก เรื่องราวข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า (Story) และที่อยู่ผู้ผลิต ดังภาพที่ 5 (ข) ทั้งนี้ ต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผักจะเหมาะกับผักประเภทผลเป็นหลัก เช่น มะเขือเทศ ข้าวโพด แตงกวา และบวบ และเหมาะกับการวางจำหน่ายในห้างร้านขนาดใหญ่ เช่น ห้างสรรพสินค้า การออกบูธจำหน่ายในนิทรรศการแสดงสินค้า โดยในขั้นตอนการคืนข้อมูลสู่ชุมชนนั้น ได้มีการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์จากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 40 คน ดังผลการประเมินแสดงในตารางที่ 2

(ก)

(ข)

ภาพที่ 5 ผลผลิตจากการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง

ที่มา: ชุตติพงศ์ คงสันเทียะ (2568)

(ก) ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มวิสาหกิจที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนและกลุ่ม

(ข) ต้นแบบบรรจุภัณฑ์กล่องใส่ผัก

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากกระบวนการยกระดับ (n=40)

ลำดับรายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์	
	$\bar{X}$	S.D.
1. สีเส้น/ รูปแบบกราฟิกมีความสวยงามและประณีต	8.80	0.45
2. ตัวอักษร/ ฉลากสามารถสื่อเรื่องราวและมองเห็นได้ชัดเจน	8.70	0.61
3. ผลิตภัณฑ์/ บรรจุภัณฑ์มีขนาดที่ความเหมาะสม	8.50	1.09
4. รูปลักษณ์ทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่น/ แปลกใหม่/ น่าสนใจ/ น่าซื้อ	8.85	0.36
5. วัสดุในการออกแบบที่ปลอดภัย/ เหมาะสม/ สามารถรักษาผลิตภัณฑ์ได้	8.78	0.48
6. สะท้อนเอกลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี	8.85	0.36
รวมเฉลี่ย	52.48	0.27
เฉลี่ย	8.75	0.56

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงรวมเฉลี่ยได้ 52.48 คะแนน และคะแนนเฉลี่ย 8.75 (จากคะแนนเต็ม 9 คะแนน) โดยแปลผลอยู่ในเกณฑ์คะแนน “ยอมรับสูง” หากเมื่อพิจารณาตามรายการประเมินพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระดับการยอมรับด้านรูปลักษณ์ของต้นแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์โดดเด่น แปลกใหม่ น่าสนใจ และน่าซื้อ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 8.85 คะแนน (เต็ม 9 คะแนน) ทั้งยังมีระดับการยอมรับในประเด็นที่ต้นแบบบรรจุภัณฑ์มีการสะท้อนเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยมีคะแนนเฉลี่ย 8.85 คะแนน เท่ากัน นอกจากนี้ ในขั้นตอนการสะท้อนผลและคืนข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมายนั้น ได้มีการปรับปรุงรายละเอียดบนต้นแบบบรรจุภัณฑ์กล่องใส่ผักอีกเล็กน้อยตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกลุ่ม ได้แก่ ปรับปรุงรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ปรับขนาดตราสัญลักษณ์กลุ่มและลดลายบนแผ่นพื้น และปรับขนาดกล่องบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เกิดความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงได้นำต้นแบบผลิตภัณฑ์จากการวิจัยดังกล่าวไปขอรับการจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งเป็น 2 รายการ ได้แก่ สิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ลดลายบนวัสดุแผ่นพื้น (เลขที่คำขอ 2502003838) และสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์แบบพับกล่อง (เลขที่คำขอ 2502003837) ทั้งนี้ก็เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ต่อไปได้แก่ การทำสต็อกเกอร์ฉลาก เครื่องหมายการค้า หรือกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังได้เสนอแนะให้มีการศึกษาต่อยอดเพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของต้นแบบบรรจุภัณฑ์หากเมื่อต้องมีการจำหน่ายจริง โดยเฉพาะกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก เนื่องจากพบข้อจำกัดคือต้นแบบบรรจุภัณฑ์มีราคาค่อนข้างสูง ประมาณ 25 - 30 บาท/ กล่อง ดังนั้น ในอนาคตหากกลุ่มมีการลงทุนด้านบรรจุภัณฑ์นี้ จึงควรมีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าเพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมและมีคุณภาพ ได้แก่ ปัจจัยด้านวัสดุ การพิมพ์กระบวนการผลิต รวมถึงสถานที่ผลิต

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการหลัก พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบปัญหาด้านภาพลักษณ์สินค้า โดยไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น จึงไม่สามารถดึงดูดผู้บริโภคได้ ประกอบกับความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การตลาด และการประชาสัมพันธ์ยังมีข้อจำกัด ดังนั้นจึงมีความต้องการในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะ

การออกแบบผลิตภัณฑ์หรือบรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัย โดดเด่น และสะท้อนอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของชุมชน รวมถึงความต้องการในการพัฒนาความรู้และทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

2. ผลการพัฒนาระดับด้านผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในระดับผลิตภัณฑ์ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยกลยุทธ์เชิงแก้ไขเป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด ได้แก่ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและสะท้อนถึงอัตลักษณ์บ้านถ้ำกลองเพล จึงได้จัดเป็นกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการระดมสมองและพัฒนาความรู้และทักษะการพัฒนาในระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าของกลุ่ม และได้สร้างต้นแบบกล่องบรรจุภัณฑ์ผัก ซึ่งจากการประเมินการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มพบว่าอยู่ในระดับการยอมรับสูง ทั้งนี้ ผลผลิตที่ได้จากกระบวนการพัฒนาระดับดังกล่าวจะมีการนำไปจดแจ้งความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและต่อยอดสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ของกลุ่มต่อไปในอนาคต

2. อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาปัญหาและความต้องการในยกระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล นั้น พบว่า ปัญหาหลักคือการไม่มีบรรจุภัณฑ์สินค้าที่โดดเด่น จึงไม่สามารถดึงดูดผู้บริโภคในขณะเดียวกันก็มีข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยเฉพาะองค์ความรู้สมัยใหม่ที่มาพร้อมการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีปัจจุบัน ทางกลุ่มจึงมีความต้องการในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยและมีความโดดเด่น โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนนทกาญจน์ เกิดมลาย และคณะ (2567 : 241) ที่ศึกษาสภาพปัญหาและการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผักของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านทำผงบัวบ้านยางไธสง ตำบลโคกภู อำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ที่พบว่าปัญหาสำคัญคือข้อจำกัดของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และขาดตราสินค้าที่สื่อสารกับผู้บริโภค และยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และคณะ (2567 : 47 - 48) ที่ศึกษาปัญหาของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงปลานิลลำปะทาว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งพบปัญหาหลักคือ การไม่มีเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการพัฒนาระดับหรือส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลานิล จึงทำให้เกิดการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ผ่นวกกับการแบกรับต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง และเมื่อมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการส่งเสริมให้เกิดแปรรูปด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม จึงทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและสร้างองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้กับทางกลุ่มมากขึ้น

2. ผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในระดับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจและสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์กลยุทธ์การพัฒนาโดยใช้เทคนิคเทคนิค SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ซึ่งในประเด็นระเบียบวิธีนี้ได้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาวิจัยของ จิระเดช อินทเจริญศานต์ และคณะ (2567 : 393) ที่ศึกษาและพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารสุขภาพ “โป๊ะโดงแตร์แยง” ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้เครื่องมือเทคนิค SWOT ร่วมกับการสำรวจ สอดถาม และสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ทั้งนี้ หากเมื่อพิจารณาในประเด็นของผลการดำเนินกิจกรรมของงานวิจัยนี้ ก็พบอีกว่า ได้มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างทั้งนักวิจัยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลการดำเนินกิจกรรมทำให้ได้ผลผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มและชุมชน 2 รายการ ได้แก่ ตราสินค้า และบรรจุภัณฑ์กล่องใส่ผัก โดยจัดให้มีการประเมินการยอมรับต้นแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวก่อนการนำจดสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่ม ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ อินไชย และคณะ (2564 : 38) ที่มีรูปแบบการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์จากปลาอุกแดดเดียวเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ การจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและสะอาด มีข้อมูลสินค้า สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่ม จึงทำให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจและตอบโจทย์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปุณณดา ทรงอิทธิสุข และ วันสนันท์ ศิริรัตน์ (2567 : 393 - 394) ที่ได้ทำการวิจัยการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

ซึ่งใช้กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ของกลุ่มจักสาน จนทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 2 รายการ จากนั้นจึงมีการนำผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นไปขอจดลิขสิทธิ์บัตรอันเป็นอัตลักษณ์ให้แก่กลุ่มจักสานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล สามารถนำผลผลิตที่ได้จากการวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อสร้างประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ให้กับกลุ่มได้ ตัวอย่างเช่น การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มาผลิตจริงเพื่อนำไปทดลองจำหน่าย รวมถึงการศึกษาผลสะท้อนกลับ (Feedback) ของผู้บริโภค และนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบให้เกิดมาตรฐานต่อไป ซึ่งจะประโยชน์ในการขอรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ในอนาคต

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ร่วมกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ในชุมชนสามารถใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างมีส่วนร่วมไปเผยแพร่ ถอดบทเรียน หรือขยายผลปรับใช้กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ที่มีสภาพปัญหาและบริบทใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการยกระดับของผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดในทางธุรกิจเกี่ยวกับการใช้ผลผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในเชิงพาณิชย์ ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตของบรรจุภัณฑ์ การวิเคราะห์ผลตอบแทนความคุ้มค่าในการลงทุน (ROI) การประเมินและติดตามผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อทางสังคม (SROI) เป็นต้น

2.2 ควรนำผลที่ได้จากขั้นตอนการสังเกตและขึ้นการสะท้อนผล เช่น ข้อเสนอแนะต่อการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการลงทุนด้านบรรจุภัณฑ์ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โดยนำกลับมาเป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อสร้างวัฏจักรของกระบวนการศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใหม่อีกครั้ง

2.3 ควรมีการนำกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล ด้านอื่น ๆ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงรับ และกลยุทธ์เชิงป้องกัน มาใช้ประโยชน์ในลักษณะโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบต่อยอด หรือสามารถนำมาวางแผนเป็นแนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระยะยาวได้ เช่น ทักษะเกี่ยวกับการตลาด การประชาสัมพันธ์ การจัดทำบัญชี เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง บ้านถ้ำกลองเพล หมู่ที่ 4 ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู” ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ประเภททุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณรายได้ (งบประมาณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ขอขอบพระคุณทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและร่วมสนับสนุนให้โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น วิทยากรให้ความรู้ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และสำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภู ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน พ.ศ. 2568*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู.
- กองนโยบายและแผน. (2565). *แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 - 2570*. กองนโยบายและแผน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- จิระเดช อินทเจริญสานต์, สุธีรา อินทเจริญสานต์, วิภาดา พนาออบกิจ, และ ทรงพล สัตย์เชื้อ. (2567). การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ “โปะโดงแตร์แยง” บนฐานทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์. *วารสารศูนย์อนามัยที่ 9*, 18(2), 393 - 405.
- จุฑารัตน์ อินไชย, บัว ใจผ่อง, ธีรภัทร์ เพ็งสงค์, ศุภชัย อินทอง, และ ณรงค์ศักดิ์ ไทยประยูร. (2564). การพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ปลาเกลือแดดเดียวสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มในพื้นที่ชุมชนคลองฉนวน ตำบลคลองฉนวน อำเภอมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย*, 2(1), 38 - 47.
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี, อุมวดี เดชดำรงค์, ดาสรินทร์พัชร สุธรรมดี, สามารณ ลินธ, และ เสกสรร สนวา. (2567). การยกระดับมาตรฐานและพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มปลานิลลำปะทาวจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(2), 47 - 66. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2024.27>
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ และ ชฎา นาคใหม่. (2567). กระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำผึ้งป่าร้อยภู ตำบลนาจั่ว อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม*, 14(1), 185 - 198. <https://doi.org/10.14456/npuj.2024.13>.
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2568ก). *กิจกรรมการวิเคราะห์ศักยภาพและกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง* [ภาพถ่าย]. การจัดเก็บส่วนบุคคล.
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2568ข). *แนวคิดการออกแบบตราสินค้าที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง* [ภาพถ่าย]. การจัดเก็บส่วนบุคคล.
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2568ค). *กิจกรรมในการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาระดับต้นแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน* [ภาพถ่าย]. การจัดเก็บส่วนบุคคล.
- ชุตีพงศ์ คงสันเทียะ. (2568ง). *ผลผลิตจากการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียง* [ภาพถ่าย]. การจัดเก็บส่วนบุคคล.
- นันทกาญจน์ เกิดมัลย์, ชนินทร์ วะสินนท์, นิรมล เนื่องสิทธิ์, สาคร อินทะชัย, และ อรอนงค์ ฐานพินันต์ติกุล. (2567). สภาพปัญหาและการพัฒนาระดับรายได้วิสาหกิจชุมชนผงผักสุ่มผลิตภัณฑ์ขมิ้นตามเกณฑ์มาตรฐานเชิงพาณิชย์. *วารสารการจัดการและการพัฒนา*, 11(1), 241 - 254.
- ปณณดา ทรงอิทธิสุข และ วณันท์ ศิริรัตน์. (2567). การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่สู่ชุมชนกลุ่มจักสานพบพระทรายงาม ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 4(5), 391 - 416. <https://doi.org/10.60027/iarj.2024.267560>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1998). *The Action Research Planer* (3rd ed). Deakin University.